

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรสาขาเพาะปลูก มุ่งศึกษาสภาพการทำงาน สภาพการจ้างงาน สภาพการทำงาน ความปลอดภัยและอาชีวอนามัย สภาพแวดล้อมในการทำงาน สวัสดิการ มาตรฐานแรงงาน แรงงานสัมพันธ์ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคจากการทำงานของแรงงานภาคเกษตรในสาขาการเพาะปลูก พร้อมกันนี้มีการพยากรณ์จำนวนแรงงานที่มีอยู่และแนวโน้มความต้องการแรงงานสาขาการเพาะปลูกในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยศึกษากลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มครัวเรือนเกษตรสาขาเพาะปลูก จำนวน 2,836 ราย กลุ่มผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกจำนวน 580 ราย และกลุ่มแรงงานรับจ้างสาขาเพาะปลูกจำนวน 1,160 ราย

วิธีการศึกษาการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ 3 ขั้นตอน (Three-stage sampling) ในระดับครัวเรือน และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ 2 ขั้นตอน (Two-stage sampling) ในระดับผู้ประกอบการ ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้นำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปตารางด้วยค่าจำนวนและค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

แรงงานรับจ้างสาขาเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างครั้งคราวที่เหลือเป็นแรงงานประจำ แรงงานรับจ้างร้อยละ 95.69 ไม่ได้ทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากแรงงานรับจ้างสาขาเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นแรงงานในลักษณะการจ้างครั้งคราว ดังนั้นส่วนใหญ่จึงจ่ายค่าจ้างทุกวัน ในขณะที่แรงงานส่วนหนึ่งเป็นแรงงานประจำที่จ้างทำงานตลอดปีในฟาร์มเพาะปลูก ในขณะที่ช่วงเวลาที่มีความต้องการใช้แรงงานสูงได้แก่ เดือนมกราคม และพฤษภาคม แรงงานรับจ้างเกือบทั้งหมดไม่ต้องเสียค่านายหน้าในการจ้างงาน ส่วนใหญ่มีชั่วโมงทำงานวันละ 8 ชั่วโมงและพักกลางวัน 1 ชั่วโมง ประมาณหนึ่งในสามของแรงงานรับจ้างจะทำงานทุกวัน โดยที่มีวันหยุดไม่แน่นอน รองลงมาจะทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ สำหรับวันหยุดโดยเฉลี่ยของแรงงานสาขาเพาะปลูก เท่ากับ 1.51 วัน ต่อสัปดาห์

แรงงานรับจ้างส่วนใหญ่ไม่มีวันหยุดพักผ่อนประจำปีและวันหยุดตามเทศกาลสำคัญ รวมทั้งวันลา โดยได้รับค่าจ้าง แรงงานรับจ้างสาขาเพาะปลูกประมาณครึ่งหนึ่งทำงานที่ใช้กำลังไม่มาก แต่มีการใช้แรงงานชายยก แบก หาม น้ำหนักสูงสุดระดับปานกลางระหว่าง 15-50 กิโลกรัม โดยที่แรงงานชายบางส่วนทำงานยก แบก หาม น้ำหนักสูงกว่า 50 กิโลกรัม

ผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกจ้างแรงงานหญิงมากกว่าครัวเรือนเกษตรสาขาเพาะปลูก สำหรับการจ้างแรงงานหญิงยก แบก หามของหนักพบว่า ครัวเรือนเกษตรสาขาเพาะปลูกร้อยละ 49.08 และผู้ประกอบการ ร้อยละ 27.08 ต่างใช้แรงงานหญิงยกของหนักไม่เกิน 15 กิโลกรัม และมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ให้ยกน้ำหนัก ระหว่าง 15-50 กิโลกรัม

ครัวเรือนเกษตรและผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกไม่มีนิยมนำแรงงานเด็กในงานสาขาเพาะปลูก แต่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอายุขั้นต่ำที่เหมาะสมในการจ้างแรงงานเด็กคือ 18 ปีบริบูรณ์ ส่วนในเรื่องพิกัดน้ำหนักที่เหมาะสมสำหรับเด็กยก แบก หาม นั้น ทั้งครัวเรือนเกษตร และผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่า

ควรใช้ให้เด็กยก แบก หาม สิ่งของที่หนักไม่เกิน 15 กิโลกรัม ในกรณีการคุ้มครองแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ส่วนใหญ่เห็นว่าควรกำหนดประเภท กิจกรรม กำหนดเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนที่เหมาะสม รวมทั้งการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการทำงานให้แก่แรงงานเด็กด้วย

ครัวเรือนเกษตรสาขาเพาะปลูกมีแนวโน้มให้ค่าจ้างขั้นต่ำแก่แรงงานรับจ้างในอัตรา 101-150 บาท ต่อวัน ในขณะที่ผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกส่วนใหญ่จะจ่ายค่าจ้างขั้นต่ำในอัตราไม่เกิน 100 บาท ต่อวัน โดยค่าจ้างเฉลี่ยรายวันสูงสุดซึ่งแรงงานรับจ้างครั้งคราวได้รับคือ 158.87 บาท ต่อวัน สำหรับงานการเตรียมดิน รองลงมา คือ กิจกรรมให้น้ำ ไล่ปุ๋ย ตัดหญ้าและพรวนดินเฉลี่ยวันละ 135.55 บาท ในขณะที่แรงงานประจำที่ทำหน้าที่เก็บเกี่ยวผลผลิตได้รับค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 147.29 บาท และช่วยทำงานเพาะปลูกทุกกิจกรรมได้ค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 93.64 บาท

ครัวเรือนเกษตรและผู้ประกอบการมีการจัดสวัสดิการให้กับแรงงานรับจ้าง แต่อาจไม่หลากหลาย ประเภทเหมือนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ยกเว้นน้ำดื่มที่ถูกสุขลักษณะ ห้องน้ำและห้องส้วม ในขณะที่ปัจจัยอุปโภคบริโภคซึ่งมีความจำเป็นแต่นายจ้างส่วนหนึ่งยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร สำหรับสวัสดิการบางประเภทที่นายจ้างที่แทบไม่ได้จัดให้แก่แรงงานรับจ้างได้แก่ รถรับส่งพนักงาน สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เครื่องแบบชุดทำงาน และร้านค้าสวัสดิการ เป็นต้น

สำหรับการใช้อุปกรณ์การป้องกันอันตรายส่วนบุคคล พบว่าผู้ประกอบการมีการจัดให้แรงงานรับจ้างใช้อุปกรณ์เหล่านี้ขณะปฏิบัติงานโดยอุปกรณ์ที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ หน้ากากป้องกันพิษ ดุงมือ หมวก และรองเท้า ตามลำดับ

ในด้านการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชพบว่า ผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกทุกรายมีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรสาขาเพาะปลูกเกินกว่าครึ่งเล็กน้อยมีการใช้สารเคมีดังกล่าว ในด้านการใช้สารเคมีให้ผลผลิตสวยงาม ผู้ประกอบการทั้งหมดมีการใช้สารเคมีให้ผลผลิตสวยงาม ขณะที่ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีดังกล่าว

นายจ้างส่วนใหญ่ ทั้งระดับครัวเรือนเกษตรและระดับผู้ประกอบการไม่มีระบบพยาบาลฉุกเฉินภายในฟาร์ม ในช่วง 1 ปี ที่ผ่านมาของแรงงานรับจ้างส่วนใหญ่แจ้งว่าไม่มีการเจ็บป่วยรุนแรงที่เกิดจากมลภาวะในการทำงาน สำหรับการเจ็บป่วยที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการเจ็บป่วยที่เกิดจากการใช้สารเคมีในช่วง 1 ปี มีบ้างแต่อยู่ในระดับไม่รุนแรงเช่นกัน

ครัวเรือนเกษตรและผู้ประกอบการจำนวนน้อยมากที่มีการจ่ายค่าชดเชยแก่แรงงานรับจ้างในกรณีเลิกจ้างหรือถูกไล่ออกจากงานโดยไม่มีเหตุผล

ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนเกษตรและผู้ประกอบการสาขาเพาะปลูกเห็นสมควรมีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ ในขณะที่แรงงานรับจ้างจำนวนน้อยกว่าครึ่งเห็นด้วยกับการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าว ผู้ที่เห็นด้วยกับการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษในการตรวจแรงงาน โดยให้เหตุผลว่าจะทำให้การปฏิบัติงานกระทำได้ดีทั่วถึง และเกิดความคล่องตัวในการทำงาน ในขณะที่ผู้ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าเป็นการเสียงบประมาณ และเกิดความ

ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น แต่ครัวเรือนเกษตร ผู้ประกอบกิจการ และแรงงานรับจ้างเกือบทั้งหมดยินดีให้ความร่วมมือในการตรวจแรงงานภาคเกษตร

นายจ้างและแรงงานรับจ้างสาขาเพาะปลูกเกือบทั้งหมดไม่เคยมีข้อขัดแย้งด้านแรงงาน ในขณะที่แรงงานรับจ้างส่วนหนึ่งเคยเกิดปัญหานี้ ซึ่งสาเหตุมาจากค่าจ้างไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง การใช้แรงงานไม่เป็นธรรม และขาดสวัสดิการที่ควรมี โดยข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาขัดแย้งที่สำคัญคือ ให้มีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และใช้การประนีประนอมเป็นหลัก

ผู้ประกอบกิจการสาขาเพาะปลูก เพียงร้อยละ 4.66 เท่านั้นที่มีคู่ค้าในต่างประเทศได้นำมาตรฐานแรงงานมาใช้เป็นเงื่อนไขการสั่งซื้อสินค้า โดยเงื่อนไขสำคัญที่คู่ค้าใช้กำหนดมาตรฐานแรงงานอันดับแรกคือ ความปลอดภัยในการทำงาน ตามด้วยข้อกำหนดด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้งนี้ผู้ประกอบกิจการเพียงร้อยละ 2.93 ที่รู้จักหรือมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานแรงงาน โดยผู้ที่รู้จักส่วนใหญ่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ และไม่ต้องการขอมาตรฐานแรงงานไทยมาใช้ในสถานประกอบการภาคเกษตร

นายจ้างระดับครัวเรือนเกษตรและผู้ประกอบกิจการสาขาเพาะปลูกมีความเห็นว่าแรงงานรับจ้างคนไทย มีคุณสมบัติที่เด่น 3 อันดับแรก ได้แก่ มีทักษะความเข้าใจในงาน มีความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ส่วนแรงงานรับจ้างต่างด้าวซึ่งครัวเรือนเกษตรเห็นว่า มีลักษณะเด่น คือมีความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และอยู่ในระเบียบวินัย ในขณะที่ผู้ประกอบกิจการเห็นว่า มีความขยัน อดทน แต่เป็นแหล่งแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ในขณะที่ค่าจ้างค่อนข้างต่ำ

นายจ้างสาขาเพาะปลูกมีความต้องการแรงงานรับจ้างประจำที่เป็นคนไทยในปัจจุบัน 1,560,844 คน และใน 5 ปีข้างหน้า มีความต้องการเปลี่ยนแปลงเป็น 1,768,417 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.30 จากปีปัจจุบัน ส่วนแรงงานรับจ้างประจำคนต่างด้าวต้องการ 540,288 คนและ ใน 5 ปีข้างหน้าความต้องการจำนวน 482,310 คน ลดลงร้อยละ 10.73 จากปีปัจจุบันเนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกมีการเปลี่ยนแปลงไม่มาก ในขณะที่ความต้องการแรงงานครั้งคราวของผู้ประกอบกิจการยังมีอย่างต่อเนื่อง